

Oponentský posudek dizertační práce „Archeologie okouzlení novými technologiemi ve vědeckých diskurzích“ Mgr. Jindry Veselské

Vypracoval: Mgr. Jakub Stejskal, Ph.D.

Práci Mgr. Veselské dostávám do rukou podruhé. Poprvé jsem ji měl možnost číst v rámci „malého doktorátu“ a v tehdy vypracovaném posudku jsem práci doporučoval k obhajobě, nicméně jsem předložil několik výhrad. S odstupem více než dvou let mohu tedy porovnat, zda a jak se kolegyně Veselská s těmito výhradami vypořádala. Tématem práce zůstává, jak společenské vědy tematizují technooptimismus vůči novým technologiím. Autorka se soustřeďuje na společensko-vědní charakterizaci tohoto technooptimismu pomocí termínu „okouzlení“ a rozpoznává v něm rezidua nezdravého kantovského dualismu. Nabízí jej raději chápat jako sublimní diskurz, který není vnitřně rozpornou iracionální reakcí na racionální technologický pokrok, ale jeho nedílná součást.

Kvituji s povděkem, že v práci přibyly úvodní pasáže, ve kterých se autorka snaží ještě vyztužit svůj přístup k otázce okouzlení. Výrazné zlepšení shledávám v tom, že se více zohledňuje skutečnost, že autorka pod termín „okouzlení“ shrnuje tři pojmy: *enchantment*, *the sublime* a *wonder*. Každý z těchto termínů si s sebou nese vlastní balík konotací a tradic: okouzlení je klíčový termín weberiánské sociální teorie, ale také neohegeliánské kritické teorie od Lukácse po Honnetha; vznešeno je kategorie klasické estetiky; úžas či údiv zas odkazují k řeckému *thauma*, kategorii nedávno oprášené hojně diskutovanou knihou *All Things Shining* Dreyfuse a Kellyho. Autorka se především věnuje vztahu okouzlení a vznešena a správně si klade otázku, ke které z těchto kategorií má použití nálepky „okouzlení technologiemi“ nejbližší. Veselská se domnívá, že oba pojmy jsou úzce determinované kantovsko-schillerovskou perspektivou, dle které okouzlení je nekognitivním, subjektivním prožitkem vymykajícím se vědeckému diskurzivnímu řádu. Vítám také, že se autorka rozhodla explicitně pojmenovat tři rozpory a napětí v reflektování technologického okouzlení („Výzkumné otázky“).

Žádných dalších větších změn práce dle mého nedoznala. Proto také zůstaly práci pro mne problematické pasáže:

- tématem práce je problém charakterizování technooptimismu pomocí termínu okouzlení. Kritika Ritzera a Mafessoliho dává proto smysl. Naopak pasáže o STS a archeologii médií mi stále v tomto ohledu smysl nedávají: jejich tématem není problém okouzlení technologií (s výjimkou Gunninga).
- příliš snadno se v práci pracuje s přiřazením subjektivity iracionální a objektivitu racionální. Kantova ani Schillerova estetika neměly být vyhnáním racionality ze subjektivních prožitků, ale přemostěním obého skrze specifickou racionalitu estetického řádu (bez kterého by, jak říká Kant, ani žádné poznání nebylo). Lapidárně řečeno: subjektivní není iracionální ani v karteziánském či kantovském světovém názoru.

– v práci zůstávají snadno odstranitelné chyby, na které jsem upozorňoval, žel, nebyl jsem vyslyšen, takže opět: Kant neprovádí „analýzu“ vznešena, ale „Analytiku“, a neměl ji „údajně“ za appendix Kritiky soudnosti, nýbrž to explicitně (§ 23) sám tvrdí. Tvrzení, že podle Kanta při pocitu vznešena si uvědomujeme „limity naší imaginace a rozumu“, neobstojí, protože rozum (*Vernunft*) je naopak při prožitku vznešena zakoušen jako bez limitů (což autorka jinde uvádí).

Dále, Longinův spis *Peri hypsú* nebyl „poměrně známý ve starověku“, nedochovala se totiž jediná antická zmínka o něm. Text také nevznikl „mezi prvním a třetím stoletím před Kristem“, nýbrž skoro jistě až za n. l.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji udělení titulu Ph.D.

V Praze, 9. 5. 2017,

Mgr. Jakub Stejskal, Ph.D.